

Evolutionary strategies of the Islamic Revolution for the aim of new Islamic civilization

Mostafa Lotfijalalabadi

Assistant Professor, Faculty of Management, Shahid Sattari University of Aviation Sciences and Technology, Tehran, Iran (Corresponding author).

lotfi200988@yahoo.com

 0000-0003-0344-2536

Ali Farhadi

Assistant Professor, Faculty of Management, Shahid Sattari University of Aviation Sciences and Technology, Tehran, Iran.

ali_farhadi92@yahoo.com

 0000-0002-2136-7325

Abstract

According to the Supreme Leader, who said, "We had an Islamic revolution, then we formed the Islamic system, the next stage is the formation of the Islamic state, the next step is the formation of the Islamic State, and the next stage is the formation of the international Islamic civilization." Today, we are in the stage of the Islamic State and the Islamic Country; Therefore, it is necessary to determine its strategies to achieve the Islamic State and Islamic civilization. Accordingly, the purpose of the current study is to determine the evolutionary strategies of the Islamic Revolution for the aim of the new Islamic civilization. This research is developmental in terms of purpose and descriptive-analytical in terms of method, with exploratory approach which has been done by grounded theory method (Glaser emerging approach). In addition, the statistical population of the research are the guidelines and plans of Imam Khomeini (Modzaleh Al-Aali) and the Constitution of the Islamic Revolution. The qualitative method was employed to analyze the data using MAXQDA Software. Finally, the findings of the research were divided into seven main themes i.e., the use of jihadi management, development of Islamic lifestyle, scientific development, preservation of revolutionary ideals, repulsion of threats, central justice and fight against corruption, implementation of resistance economy. Besides, some suggestions were provided in this regard.

Keywords: Islamic Revolution, Supreme Leader, Imam Khomeini, Constitution.

الزام‌های اجتماعی - فرهنگی تمدن‌سازی انقلاب

اسلامی: تحلیل محتوای بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

مصطفی لطفی جلال‌آبادی

استادیار مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت دانشگاه هوایی شهید ستاری، تهران، ایران (نویسنده مسئول).
lotfi200988@yahoo.com

0000-0003-0344-2536

علی فرهانی

استادیار مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت دانشگاه هوایی شهید ستاری، تهران، ایران.
ali_farhadi92@yahoo.com

0000-0002-2136-7325

چکیده

بر اساس فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) دستیابی به تمدن اسلامی، فرایندی قابل شناسایی است که در آن تشکیل نظام اسلامی، دولت اسلامی و امت اسلامی، مقدمه دستیابی به تمدن نوین اسلامی است و فرهنگ نقش مهمی در ایجاد آن دارد. در این راستا، هدف از انجام پژوهش حاضر شناسایی الزام‌های اجتماعی - فرهنگی تمدن‌سازی انقلاب اسلامی می‌باشد. این پژوهش کاربردی و با روش کیفی انجام شده است. رهنمودها و تدابیر رهبر انقلاب اسلامی مرتبط با موضوع پژوهش وارد نرم‌افزار مکس. کیو. دی. ای. شد و به روش تحلیل مضمون تجزیه و تحلیل گردید. الزام‌های اجتماعی - فرهنگی شناسایی شده در هفت مقوله دسته‌بندی شدند: استفاده از مدیریت جهادی، توسعه سبک زندگی اسلامی، توسعه علمی، حفظ آرمان‌های انقلاب، دفع تهدیدها، عدالت‌محوری و مبارزه با فساد، پیاده‌سازی اقتصاد مقاومتی. توجه به موارد اشاره شده می‌تواند در سیاست‌ها و راهبردهای کلان مورد توجه مسئولان و تصمیم‌گیرندگان قرار گرفته و باعث توسعه و تمدن‌سازی انقلاب اسلامی شود.

کلیدواژه‌ها: فرهنگ، سیدعلی خامنه‌ای، اجتماعی، تمدن‌سازی، انقلاب اسلامی.

شاپای الکترونیک: ۶۵۵X-۲۵۸۸ / پژوهشکده تحقیقات راهبردی / فصلنامه علمی راهبرد اجتماعی فرهنگی

doi 10.22034/SCS.2023.315916.1214

مقدمه و بیان مسئله

در عصر حاضر، تکوین تمدن نوین اسلامی یکی از اساسی‌ترین موضوع‌هایی است که ذهن بسیاری از اندیشمندان در داخل و خارج از کشور را به خود مشغول کرده است (فرم‌پینی، ۱۳۹۵). بررسی ادوار تاریخ در گذشته نشان می‌دهد که دین مبین اسلام از ظرفیت بالایی برای تمدن‌سازی برخوردار است. چنانچه در قرن چهارم و پنجم، تمدن اسلامی بسیاری از تمدن‌های قدرتمند آن زمان را در خود ذوب کرد؛ اما با گذشت زمان به دلیل مسائل داخلی و خارجی افول کرد. اسلام در گذشته نوعی فرهنگ متعالی را پایه‌ریزی کرد که با جان‌مایه‌های فطری و انسانی خود، در مدت کوتاهی توانست در سایه فرهنگ متعالی خود قله‌های ترقی، علم و دانش را فتح کرده، جهان‌شمول شود، ظرفیت‌های تمدنی اسلام که عامل اصلی شکوفایی و اوج‌گیری تمدن اسلامی بود تأکید بر علم‌آموزی، اهتمام به علوم عقلی، خودباوری و آزاداندیشی و اجتناب از تعصبات خشک، توان تحمل افکار مخالف، تولید و گسترش علم و کتابت بود (فولادی و حسینی، ۱۳۹۸). بررسی فعالیت‌ها و اقدام‌های دولت‌ها و حکومت‌ها در گسترش یک دین یا مذهب و یا ایجاد و گسترش فرهنگ و تمدن اهمیت زیادی دارد. از جمله حکومت‌های شیعی در طول تاریخ حکومت سربداران و مزیدیان بودند که نقش مهمی در شکوفایی تمدن اسلامی داشتند. پیروزی انقلاب ایران با هدف گسترش عدالت - نفی ظلم و ستم - حمایت از ستم‌دیدگان و مظلومان و نفی استکبار (صالح اصفهانی و دیگران، ۱۳۹۹) در سراسر جهان اسلام، یک افسون و جذبه اسلامی را در مردم ایجاد کرد. مردمی که از عظمت قدرت خود بی‌اطلاع بودند (قاسمی، ۱۳۹۷) باعث شد در ساختار و کارکرد نظام بین‌الملل، تغییر و تحولاتی اساسی ایجاد کنند؛ از جمله شکل‌گیری جنبش عدم تعهد، انقلاب‌های عربی و همچنین جبهه‌ای تحت عنوان جبهه مقاومت (محمودی رجا و دیگران، ۱۳۹۷). پیروزی انقلاب اسلامی سرآغاز فرایندی بود که با هدف بنای تمدن اسلامی اتفاق افتاد؛ البته این تمدن در سده‌های قبل در دوره صفویه، عثمانی‌ها و گورکانیان هند رونق گرفته بود (ذوعلم و پیرچراغ، ۱۳۹۹)؛ اما پیروزی انقلاب اسلامی فرصتی برای بروز و ظهور عینی حقایق تمدن اصیل اسلامی فارغ از آلودگی‌های دیکتاتوری و وابستگی بوده است. در همین راستا مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به کرات بر تکامل انقلاب اسلامی تا رسیدن به تمدن نوین اسلامی تأکید کرده‌اند: «ما یک انقلاب اسلامی داشتیم، بعد نظام اسلامی تشکیل دادیم، مرحله بعد تشکیل دولت

اسلامی است، مرحله بعد تشکیل کشور اسلامی است، مرحله بعد تشکیل تمدن بین‌الملل اسلامی است. ما امروز در مرحله دولت اسلامی و کشور اسلامی قرار داریم». براین اساس تمدن نوین اسلامی فرایندی پنج‌مرحله‌ای است که عبارت است از: الف) انقلاب اسلامی، ب) نظام اسلامی، پ) دولت اسلامی، ت) کشور اسلامی، ث) دنیای اسلامی. در بیانیه گام دوم نیز از خودسازی جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی نام برده شده است. «دهه‌های آینده دهه‌های شما است و شما که باید کارآزموده و پرانگیزه از انقلاب خود حراست کنید و آن را هر چه بیشتر به‌عنوان بزرگش که ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (ارواح‌نفاذ) است نزدیک کنید و از تجربه‌ها درس گرفت» (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷، ص. ۴). تمدن نوین اسلامی پیشرفت همه‌جانبه‌ای است که ضمن پاسخگویی به نیازهای طبیعی و مادی انسان‌ها، بعد معنوی و روحی آنان را به سمت کمال و سعادت راهنمایی می‌کند و حاکی از تغایر ماهوی با تمدن غربی است که در قامت اسلامیت ظهور یافته و بیانگر اختلاف در مبانی و غایات با تمدن غربی است (فولادی و حسینی، ۱۳۹۸).

با توجه به حاکمیت تمدن غربی، مدل تمدن اسلامی باید در خرد، عینیت یافته و پس از پختگی از طریق ارائه نمونه، بتواند به‌عنوان یک الگو در یک فرایند منطقی و طبیعی به گفتمان غالب تبدیل گردد. بدون تردید الزام‌های اجتماعی - فرهنگی، یک مؤلفه منحصر به فردی در تمدن اسلامی محسوب می‌گردد که این موضوع سبب تمایز با فرهنگ غرب شده است. این وجه تمایز دارای مؤلفه‌ها و شاخصه‌هایی است که توانایی مقابله با نظم و تمدن مسلط غربی را فراهم نموده است و ضرورت دارد که جهت رسیدن به دولت اسلامی و تمدن اسلامی ابعاد آن مشخص گردد. در متون علمی پیرامون انقلاب اسلامی، هر چند به مواردی از قبیل ریشه‌ها، علل و عوامل وقوع انقلاب، موانع و چالش‌های آن و نیز چشم‌انداز آتی انقلاب پرداخته شده است، لیکن در خصوص الزام‌های اجتماعی - فرهنگی جهت تمدن نوین اسلامی آن پژوهشی انجام نشده است؛ لذا ضروری است با توجه به تأکیدهای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بر رسیدن به تمدن نوین اسلامی پژوهش‌های کاربردی در این خصوص انجام گیرد.

۱. اهداف و سؤال‌های پژوهش

با توجه به اینکه هدف از این پژوهش: شناسایی الزام‌های اجتماعی - فرهنگی تکامل

انقلاب اسلامی برای تمدن‌سازی از نظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) می‌باشد، سؤال‌های پژوهش به‌صورت زیر بیان می‌شود:

۱-۱. سؤال اصلی

الزام‌های اجتماعی - فرهنگی تکامل انقلاب اسلامی برای تمدن‌سازی از نظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) کدام است؟

۱-۲. سؤال‌های فرعی

۱- مؤلفه‌های تمدن اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) کدام است؟

۲- الزام‌های اجتماعی - فرهنگی تمدن‌سازی انقلاب اسلامی از نظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) کدام است؟

۳- اولویت الزام‌های اجتماعی - فرهنگی تمدن‌سازی انقلاب اسلامی از نظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) کدام است؟

۲. پیشینه پژوهش

تاکنون پژوهش‌های مختلفی در خصوص الزام‌های تمدن‌سازی انجام شده است. نتایج برخی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر تمدن در جدول شماره ۱ ارائه شده است.

جدول (۱): خلاصه پیشینه تجربی پژوهش

ردیف	پژوهش	عوامل مؤثر بر تمدن
۱	جاویدی، ۱۴۰۱	کارآمدی دولت در زمینه مشروعیت الهی، مقبولیت مردمی نظام، اجرای قانون اسلام در جامعه و بر پایه ساختار، فرایند و نحوه تعامل و کنش دولت و کارگزاران در عرصه اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی، تقنینی و قضایی و نیز رعایت ویژگی‌های اخلاقی و مدیریتی مسئولان در برطرف کردن و یا مقابله با موانع درونی و بیرونی
۲	صدری‌فر و مولوی، ۱۴۰۰	خودباوری و عزتمندی در جامعه، تقویت اراده اجتماعی، آرمان‌گرایی و آرمان‌خواهی جامعه، استقامت، محیط امن، ارزشمند بودن کار و ارتباط معرفت با دیگر جوامع و ملل
۳	نجات‌بخش اصفهانی و قریشیان، ۱۴۰۰	فناوری
۴	ابراهیمی کوشالی و	الزام‌های تمدن‌سازی دانشگاه‌ها هستند که دارای کارکردهایی از جمله

ردیف	پژوهش	عوامل مؤثر بر تمدن
	حیدری، ۱۴۰۰	ایجاد و پرورش قوه عاقله کشور، مراکز تربیت نیروی کارآمد و صالح، زمینه‌سازی رشد علمی مبتنی بر جنبش نرم‌افزاری و شکستن جزمیت‌های برخاسته از علوم غربی، بسترسازی برای نواندیشی علمی و تولید دانش جدید
۵	مختاری، ۱۳۹۹	وحدت اسلامی، اقتدار اسلامی، بصیرت اسلامی، استقلال و آزادی اسلامی
۶	عزتی و دیگران، ۱۳۹۹	بعد نرم‌افزاری (فرهنگ عمومی و سبک زندگی)، بعد سخت‌افزاری (تعالی علمی، تعالی اقتصادی، تعالی سیاسی و تعالی نظامی)
۷	درودی و دیگران، ۱۳۹۹	آنتی‌تزه‌های تمدن‌سازی انقلاب اسلامی در حوزه‌های علمیه عبارت‌اند از: تضعیف منزلت اجتماعی، استحاله ارزش‌ها و میانی انقلاب اسلامی، ناکارآمدسازی حوزه‌های علمیه در مدیریت مسائل اجتماعی، تقویت جبهه‌ها و جریان‌های مخالف در حوزه‌های علمیه، ابهام‌افزایی، فقدان هوش راهبردی و گسترش و ترویج واپس‌گرایی در حوزه‌های علمیه
۸	پرورش، ۱۳۹۸	اربعین ظرفیت‌های بزرگی از جمله مذهبی، فرهنگی، سیاسی و... برای تمدن‌سازی دارد که مهم‌ترین آن همگرایی جوامع اسلامی می‌باشد چراکه پیاده‌روی اربعین مختص یک مذهب یا فرقه نمی‌باشد بلکه خیل عظیمی از مردم تحت لوای پرچم اسلام در آن حضور دارند
۹	فولادی و حسینی، ۱۳۹۸	تمدن نوین اسلامی بر دو بُعد اتقان و جامعیت استوار است. مؤلفه اتقان تمدن اسلامی، توحیدمحوری، فطرت‌محوری، قانون‌مداری، عقلانیت و دانش‌گستری و مؤلفه‌های جامعیت آن بر مؤلفه‌های نظام‌سازی و تربیت نیروی انسانی، عدالت‌خواهی، آزادی‌خواهی، استقلال‌طلبی، آرمان‌گرایی و امت‌سازی مبتنی است
۱۰	بهشتی، ۱۳۹۷	از نظر امام خمینی مؤلفه‌های تمدن اسلامی عبارت‌اند از: دانش، پیشرفت و رفاه، معنویت، امنیت، سیاست، امت اسلامی و وحدت اسلامی و اینکه تمدن اسلامی مبتنی بر منظومه فکری امام خمینی توحیدمحور است و اگر علم و فناوری و پیشرفت مادی با مدیریت عقل و وحی باشد، جامعه رو به تکامل و تعالی خواهد رفت و چنانچه با مدیریت حق و وحی نباشد، جامعه رو به انحطاط می‌رود
۱۱	خواجehسروی و دیگران، ۱۳۹۳	تعالی فرهنگی و پذیرش نظم اجتماعی
۱۲	روح‌الامینی، ۱۳۷۹، ج ۵	علوم، اعتقادات و هنرها، اخلاق، قوانین، آداب و رسوم، عادات و اعمال دیگری که به‌وسیله انسان در جامعه خود به‌دست می‌آید

مرور مطالعات پیشین انجام شده در ارتباط با عوامل مؤثر بر تمدن‌سازی عوامل مختلف اقتصادی، اجتماعی، نظامی و فناوری در این زمینه تأثیرگذار هستند؛ لیکن عوامل فرهنگی و اجتماعی تأثیر بیشتری بر تمدن‌سازی دارد به‌صورتی که اکثر نظریه‌پردازان و محققان بر آن تأکید دارند. برای ساخت یک تمدن در شرایط گذار امروز، نیازمند دانش و فرهنگ در بستر نگاه واقع‌بینانه فلسفی هستیم (داودی و دیگران، ۱۴۰۱). فرهنگ در ایجاد تمدن از اهمیت بالایی برخوردار است، اگر فرهنگ از درون تکامل یابد، به نهادهای اجتماعی مانند شهرداری و تمدن تبدیل می‌شود (نجات‌بخش و قریشیان، ۱۴۰۰). از دیدگاه امام خمینی در رأس تمدن فرهنگ قرار دارد و فرهنگ بایستی با تمدن همسو باشد (ابراهیمی کوشالی و حیدری، ۱۴۰۰).

۳. ملاحظه‌های نظری

۳-۱. تعریف مفاهیم

۳-۱-۱. تمدن

تمدن از جمله مفاهیمی است که برای آن معانی زیادی ذکر شده است، شهرنشینی، فرهنگ، ملیت، علم و فناوری از جمله آن معانی می‌باشد؛ اما در تعریفی جامع‌تر برخی مانند ابن‌خلدون، تمدن را حالت اجتماعی انسانی بیان می‌کنند که تشکیل حکومت را لازم رسیدن به آن می‌دانند (ابن‌خلدون، ۱۹۹۶م، صص. ۲۱۷-۲۱۸). واژه تمدن به معنای اقامت در شهر و خو گرفتن به اخلاق مردم به‌کاررفته است (مصطفوی، ۱۳۹۹، ج ۱). ویل دورانت تمدن را به این‌صورت تعریف می‌کند: «نظم اجتماعی است که از نوآوری در فرهنگ ایجاد می‌شود و چهار رکن آن عبارت است از: احتیاط در امور اقتصادی، سازمان سیاسی، سنن اخلاقی و کوشش در راه معرفت و بسط هنر» (دورانت، ۱۳۹۵). لازمه تمدن‌سازی تحقق چند پیش‌شرط از جمله لزوم تشکیل حکومت و نظام، حاکمیت قوانین، سازمان‌دهی و نظم‌دهی به امور جامعه و رسیدن به بلوغ است (ذوعلم و پیرچراغ، ۱۳۹۹). با توجه به تعاریفی که بیان شد می‌توان گفت که تمدن دارای ویژگی‌هایی از جمله: الف) دارای دو بُعد سخت مانند: ساختار، مصنوعات بش‌ساز و بعد نرم مانند: فرهنگ است؛ ب) گستره آن بیشتر از یک حکومت و حتی یک فرهنگ خاص است و بالطبع عمر طولانی‌تری از عمر حیات اجتماعی یک جامعه خاص برخوردار است؛ ج) نظام اجتماعی قانونمند است؛ د) تمدن‌ها دارای نظام‌هایی مانند: نظام‌های حقوقی، تربیتی، اقتصادی، سیاسی و

فرهنگی هستند (صدری فر و مولوی، ۱۴۰۰). البته در خصوص تمدن نظریه‌های متفاوت وجود دارد، بعضی از نظریه‌پردازان تمدن را بناهای عالی، مدارس و... تعریف می‌کنند؛ لیکن تعدادی نیز انسان وارسته اخلاقی را دستاورد تمدن تعریف می‌کنند (درودی و دیگران، ۱۳۹۹).

۳-۱-۲. تمدن نوین اسلامی

با بررسی‌های انجام شده، تمدن‌ها معمولاً با توجه به منطقه جغرافیایی تعریف می‌شدند؛ مثلاً تمدن مصر در کنار رود نیل یا تمدن چین در کنار رود زره؛ ولی تمدن اسلام تنها تمدنی است که بر مبنای دین و در میان اقوام رومی، اعراب و ایران شکل گرفته است و شروع آن را می‌توان از زمان پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) اسلام دانست و همه ویژگی‌های آن در چهارچوب آموزه‌های قرآنی و متکی بر سنت پیامبر اسلام است (ذوعلم و پیرچراغ، ۱۳۹۹) و سعی می‌کند انسان را به کمال مادی و معنوی هدایت کند. اندیشمندان سه تجربه تمدنی نبوی، تمدن غرب و تجربه جمهوری اسلامی ایران را مورد توجه قرار داده‌اند. جریان تمدنی اسلام را از عصر نبوی آغاز و آن را به تجربه تمدنی جمهوری اسلامی ایران متصل کرده‌اند. در تجربه تمدنی صدر اسلام به نقش نبی مکرم اسلام در تأسیس تمدن اسلامی، درخشش تمدنی اسلام و قرن سوم و چهارم هجری و نیز به نقش جانشینان پیامبر با تأکید ویژه بر نقل و فعل امامان معصوم (علیهم‌السلام) اشاره می‌شود (بهمنی، ۱۳۹۳). تمدن اسلامی دارای همه ویژگی‌های تمدن الهی در چهارچوب آموزه‌های قرآنی را دارا می‌باشد و متکی بر سنت پیامبر اکرم است و ویژگی‌های آن دین، اخلاق، علم، عدالت، قوانین، مقررات، اصول دینی و... است (جان‌احمدی، ۱۴۰۰). در تمدن اسلامی اندوخته‌های مادی و معنوی انسان نمود فرهنگ هستند؛ یعنی با دگرگونی ژرف در اجزای تشکیل‌دهنده یک فرهنگ (نظام شناخت‌ها و باورها، ارزش‌ها و گرایش‌ها، رفتارها و کردارها) نمود مادی و معنوی آن (تمدن) تغییر اساسی خواهد کرد. تمدن نوین اسلامی بر خلاف تمدن غرب به سبب ابتناء بر آموزه‌های وحیانی در پی شناخت صحیح از انسان و جامعه از افراط و تفریط و جهل است و امکان دارد آرمان‌های بشری را محقق سازد (عزتی و دیگران، ۱۳۹۹). ارکان تمدن اسلامی عبارت‌اند از: الف) ارکان ارزشی: ایمان به اسلام و ارزش‌های توحیدی، ب) ارکان روشی: توأمانی عقل و نقل و نوگرایی، ج) ارکان رفتاری: مجاهدت و عدم‌وابستگی و عزتمندی (بهمنی، ۱۳۹۳). علم، آبادانی، رشد و توسعه فراگیر، معماری بی‌نظیر،

تشکیل امت اسلامی، جامعه پیشرفته و دولت‌سازی بخشی از اصول یک تمدن اسلامی است (نجات‌بخش اصفهانی و قریشیان، ۱۴۰۰).

با بررسی مطالب بیان شده می‌توان به این نتیجه رسید که در گذشته تمدن را علوم، اخلاقیات و به جنبه سخت آن توجه می‌گردید؛ لیکن در تمدن نوین اسلامی، علوم، معنویت و به جنبه نرم آن تأکید می‌شود. تمدن با فاصله گرفتن از علم و دانش و همچنین با نفرت و خشونت، با زور اسلحه و قوای نظامی شکل نمی‌گیرد. باورها و پیش‌فرض‌های جامعه تأثیر زیادی بر تمدن‌سازی دارد؛ به‌عنوان مثال در جامعه‌ای که اعتقاد به جبرگرایی وجود دارد تمدن اتفاق نخواهد افتاد.

۲-۳. مبانی نظری

۱-۲-۳. فرهنگ و تمدن در مکاتب مختلف

مکاتب مختلف نسبت به فرهنگ و تمدن نظریه‌های متفاوتی دارند. در دیدگاه مارکسیستی فرهنگ به‌عنوان نهادی است که از اقتصاد نشئت می‌گیرد و به‌عنوان ساختار برتر جامعه است که توسط طبقه حاکم ایجاد می‌شود (Ken'ichiro, 2000). به نقل از رجایی، (۱۳۹۶). در دیدگاه نئومارکسیستی که برآمده از مکتب فرانکفورت است، فرهنگ را به‌عنوان یکی از عوامل اصلی در کنترل اجتماعی و جلوگیری از دگرگونی اساسی شناخته می‌شود. براین اساس یکی از کارکردهای فرهنگ، تضمین تداوم سلطه اقتصادی و سیاسی سرمایه است (بشریه، ۱۳۹۵، ص. ۳۷). فرهنگ در دیدگاه ساختارگرایی - کارکردگرایی، یکی از نظام‌های اصلی است که از ادغام و اجتماعی شدن افراد در جامعه ایجاد می‌شود (رجایی، ۱۳۹۶). فرهنگ و تمدن در دیدگاه محافظه‌کارانه میان فرهنگ اصیل و فرهنگ توده‌ای تمایز قائل می‌شوند و علت پیدایش فرهنگ توده‌ای را وجود مردم‌سالاری بیان می‌کنند. مردم‌سالاری، ارزش‌ها و فرهنگ همه گروه‌ها و طبقات را هم‌سنگ می‌شمارد و درنهایت به یکسان‌سازی افکار و توقعات عموم منجر می‌شود (بشریه، ۱۳۹۵، ص. ۵۴). در دیدگاه پست‌مدرن همه روابط اجتماعی موجود در واقعیات اجتماعی انعکاس‌گفتمان همان عصر و زمان هستند و شیوه زندگی هر جامعه‌ای تحت تأثیر گفتمان آن دوره شکل می‌یابد که از دیدگاه پست‌مدرن‌ها، گفتمان همان فرهنگ هستند (رجایی، ۱۳۹۶). در دیدگاه اسلام دولت از جایگاه خاصی برخوردار است به‌صورتی که آزادی‌های فردی در کنار جامعه اهمیت می‌یابد و در حرکت جامعه اسلامی از رهبر تبعیت می‌کنند.

۲-۲-۳. فرهنگ و تمدن شیعه

اندیشمندان با بررسی ادوار گذشته به این نتیجه رسیده‌اند که فرهنگ نقش بسیار مهمی در ایجاد تمدن داشته است به‌صورتی که سیزده سال اول در زمان پیامبر به فرهنگ‌سازی و سپس ده‌ساله دوم آن به ساختن تمدن در مدینه‌النبی اختصاص یافته است. فرهنگ شیعه با توجه به ویژگی‌های آن نقش مهمی در ایجاد تمدن داشته است که برخی از آنها عبارت‌اند از: الف) حوزه‌های علمیه: که از ساختار و کالت و سپس نیابت و پس از آن مرجعیت برای سازماندهی جامعه شیعه و حفظ و بقای آن استفاده کرده است. ب) علوم و معارفی که توسط شیعه ایجاد گردید (درودی و دیگران، ۱۳۹۹). ج) دعا: موضوع تعلق خاطر انسان به نیایش به درگاه قدرت برتر است؛ چون در اوج برانگیختگی انسان شکل می‌گیرد در سازماندهی هیجان و شکفتن استعدادهای نهفته انسان نقش بی‌بدیل ایجاد می‌کند. علمای شیعه به‌خاطر شرایط خاص سعی می‌کردند از طریق دعا به انتقال فرهنگی بپردازند (همتی، ۱۴۰۰). د) عاشورا: به علت دارا بودن ویژگی‌های بنیادین فرهنگ و تمدن شیعه به همراه اوج خصوصیات انسانی از قبیل ایثار، شهادت، محبت، کمالات و فضایل دیگر، تأثیر زیادی در رشد فرهنگ و تمدن شیعه ایفا نموده است. عاشورا در راستای هدف بلند پیامبران الهی و مذهب تشیع برای رسیدن به حکومتی مبتنی بر اهداف آن اتفاق افتاده و به این ترتیب جامعه مربوط به این فرهنگ و تمدن را برای تبدیل از وضعیت هنجاری فرهنگ به عینیت تمدن در مسیر زمان همگرا نمود (حسینی، ۱۳۹۹).

۳-۲-۳. انقلاب اسلامی و تمدن‌سازی

انقلاب اسلامی در شرایطی به پیروزی رسید که تمام ابعاد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و... در سیطره استکبار قرار داشت و پس از پیروزی این فرصت ایجاد شده است تا بتواند با تکیه بر مبانی و اصول علمی زمینه‌ساز تمدن‌نویین اسلامی شود (ابراهیمی‌کیا و بوذری‌نژاد، ۱۴۰۰). در انقلاب اسلامی بحث آزادی، مردم‌سالاری، عدالت، استقلال، حاکمیت اسلام، استکبارستیزی، نفی سلطه‌پذیری و وحدت جهان اسلام مطرح است؛ براین‌اساس می‌تواند در جهت تمدن‌سازی گام بردارد (ابراهیمی‌کیا و بوذری‌نژاد، ۱۴۰۰). انقلاب اسلامی برای تمدن‌سازی نیاز به فرهنگ خاص خود با توجه به مقتضیات اجتماعی دارد. اسلام به‌عنوان یک دین جامع و خاتم نمی‌تواند نسبت به شرایط اجتماعی و فرهنگی با تمام اهمیت و اثرگذاری آن

بی تفاوت باشد؛ چراکه به‌عنوان دین جامع و خاتم، مجموعه منسجم و مفصلی از تعلیم خود را برای سعادت بشر در قالب زندگی اجتماعی و هدفمند، ارائه نموده است. ویل دورانت در تاریخ تمدن می‌گوید: «تمدنی شگفت‌انگیزتر از تمدن اسلامی وجود ندارد. اگر اسلام طرفدار ثبات و جمود و یکنواختی بود، باید جامعه را در همان حد اول جامعه عرب نگاه بدارد. حال آنکه تمدن‌های وسیع و عجیب را در خودش جمع کرد و از مجموع آن‌ها تمدن عظیم‌تری را به وجود آورده است». دین اسلام ویژگی‌هایی از جمله گرایش به حق و عدالت، نیروی محرکه تمدنی، تربیت انسان، پرورش عقلانی با محوریت بصیرت، تزکیه نفس و رشد و پرورش اراده، پرورش روح عبودیت و حس نیایش وجود دارد. در جامعه اسلامی روح عبودیت در ابعاد و ارکان جامعه جریان دارد و افراد به بعد معنوی انجام کارها در کنار آنچه با تلاش و تفکر کسب می‌کنند، توجه می‌کنند. همچنین قرآن و ولایت نیز به‌عنوان دو رکن اساسی تمدن اسلامی از اهمیت زیادی برخوردار هستند؛ براین اساس از مهم‌ترین ویژگی‌های تمدن نوین اسلامی عوامل فرهنگی و اجتماعی آن است.

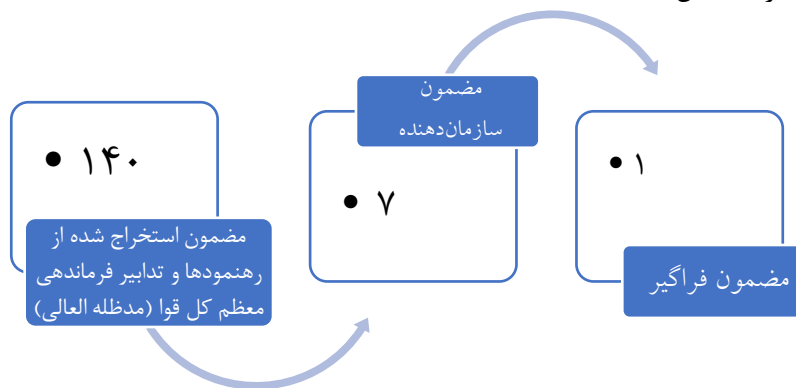
یکی از بنیادی‌ترین عوامل جهت‌دهنده رفتارهای انسانی در جوامع بشری ارزش‌ها، باورها و مسائل فرهنگی و اجتماعی جوامع هستند و هویت هر جامعه‌ای برآمده از فرهنگ آن جامعه است که باعث شکل‌گیری حیات اجتماعی آن می‌شود. همگرایی بر اساس نگرش اجتماعی - فرهنگی عامل تأثیرگذار در پیشرفت جوامع می‌باشد و مهم‌ترین عاملی که کشورهای اسلامی را به یک انسجام درونی و اجماع جهانی برای رسیدن به تمدن نوین اسلامی خواهد رساند، تأکید بر اشتراک‌های اسلامی به‌خصوص در حوزه مسائل اجتماعی - فرهنگی است. از طرف دیگر در نظام اسلامی، ولی فقیه رهنمودها و تدابیر خود را براساس مبانی اسلام و شناخت اقتضائات بیان می‌کند (لطیفی و کمیلی‌فرد، ۱۳۹۷)؛ لذا رهنمودها و تدابیر رهبر انقلاب اسلامی از جامعیت و تناسب با فرهنگ و اقتضائات روز برخوردار است. دراین‌راستا رهنمودها و تدابیر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) از سال ۱۳۶۸ با استفاده از روش تحلیل مضمون و نرم‌افزار مکس کیو دی تجزیه و تحلیل شده است.

۴. روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و با رویکرد کیفی، مبتنی بر تحلیل مضمون انجام شده است. تلاش محقق بر است تا با تحلیل‌های کیفی، به شناختی عمیق از موضوع دست یابد تا زمینه افزایش تعمیم‌پذیری نتایج به‌دست آید. براین‌اساس در

این مطالعه با مدنظر قراردادن اهداف و سؤال‌های پژوهش، از طرح اکتشافی^۱ استفاده شده است. اطلاعات موردنیاز به روش کتابخانه‌ای جمع‌آوری و سپس با روش تحلیل مضمون تحلیل گردید.

فرایند پژوهش به این نحو بوده که کلیه فرمایشات رهبری انقلاب اسلامی مرتبط با مسائل اجتماعی فرهنگی تمدن‌سازی از پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله خامنه‌ای^۲ (مدظله‌العالی) سال ۱۳۶۷ تا سال ۱۴۰۱ که سال انجام پژوهش بوده است، استخراج و به نرم‌افزار مکس کیودا وارد و کدگذاری انجام گردید. ضمن کدگذاری، برخی از مضامین اصلی شناسایی شدند. سپس این مضامین در قالب مضامین سازمان‌دهنده و درنهایت مضامین فراگیر طبقه‌بندی شدند. لازم به ذکر است که یادداشت‌برداری و ثبت اندیشه‌ها و تفسیر داده‌ها در طول مراحل مختلف کدگذاری انجام می‌شود که به استخراج الگو کمک خواهد کرد که درنهایت ۴۰۰ مضمون شناسایی شدند که پس از اصلاح و ترکیب به ۱۴۰ مضمون تقلیل یافت که این تعداد مضمون در ۷ مضمون سازمان‌دهنده طبقه‌بندی شد که در شکل شماره ۱ نشان داده شده است.

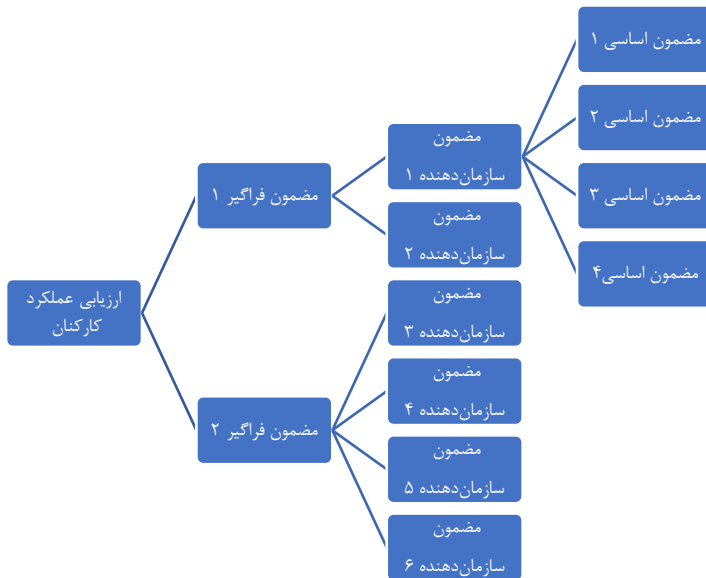

شکل (۱): نحوه استخراج مضامین

مضامین استخراج شده در روش ماتریس شماره ۲ نشان داده شده است. هر مضمون فراگیر متشکل از چند مضمون سازمان‌دهنده و هر مضمون سازمان‌دهنده متشکل از چندین مضمون اساسی می‌باشد. آنچه در این پژوهش در نظر گرفته شده مضامین فراگیر معادل ابعاد و مضامین سازمان‌دهنده معادل مؤلفه‌ها و مضامین

1. Exploratory Mixed Methods Design
2. KHAMENEI.IR

اساسی معادل شاخص‌ها در نظر گرفته شده است (Braun & Clarke; 2006, p.95).

شکل (۲): نحوه شکل‌گیری ارزیابی عملکرد کارکنان با استفاده از مضامین

برای بررسی روایی پژوهش طبق نظر کرسول که برای روایی تحقیقات کیفی پیشنهاد نموده است، گزارش تحقیق یا توصیف‌ها و مفاهیم خاص به شرکت‌کنندگان در پژوهش برگردانده شد تا مشخص نمایند که آیا درستی یافته‌های تحقیق را تأیید می‌نمایند؟ (کرسول، ۱۳۹۱، ص. ۳۲۵) و همچنین یکی از محققان به نام بادورا (۱۹۹۶) نیز برگرداندن مفاهیم شناسایی‌شده به افراد مشارکت‌کننده را یکی از راه‌های مناسب اعتبارسنجی معرفی نموده است (ضرغامی‌فر و آذر، ۱۳۹۲، ص. ۱۸۶)؛ از این‌رو در این پژوهش، روایی پژوهش از طریق تأیید چهار نفر از اعضاء و خبرگان که در زمینه تمدن‌سازی و رهنمودهای فرماندهی معظم کل قوا (مدظله‌العالی) دارای کتاب و مقاله بودند انجام گردید و نظرهای اصلاحی آنان اخذ و اصلاحات لازم بر مبنای آن انجام شد.

در خصوص پایایی پژوهش در مطالعات کیفی نیز کرسول توافق در همسانی بین کدگذارهای مختلف را مناسب می‌داند (کرسول، ۱۳۹۱، ص. ۳۲۴)؛ از این‌رو پایایی این پژوهش طبق نظر ایشان از روش توافق یا همخوانی بین کدگذاران انجام گردید. به همین منظور، یکی از متن‌های رهنمودها و تدابیر فرماندهی معظم کل قوا

(مدظله‌العالی) انجام گرفته در اختیار یکی از خبرگان حوزه مربوطه قرار داده شد و تحلیل محتوی و کدگذاری توسط این فرد انجام گرفت. پس از انجام این کار، همخوانی بین دو کدگذار محاسبه گردید. ضریب توافق به دست آمده از دو کدگذار در بخش وجود کد در سند مربوطه ۸۵ درصد و فراوانی کد در متن تحلیل شده ۸۲ درصد می باشد که حاکی از توافق و همخوانی بالا و نیز ضریب پایایی مناسب می باشد.

۵. یافته‌های پژوهش

برای شناسایی الزام‌های اجتماعی - فرهنگی تمدن‌سازی از رویکرد پژوهش کیفی استفاده شده است. تحلیل مضمون روشی است که به شناسایی، تحلیل و گزارش الگوها و تم‌های مستتر در اطلاعات که مرتبط با سؤال پژوهش هستند می پردازد و در چند سطح قابل اعمال است. الگوهای مختلفی برای تحلیل تم وجود دارد؛ با وجود تفاوت‌های ظاهری که در سه مرحله جمع‌آوری و توصیف، سازماندهی و تنظیم و در آخر تفسیر و بازنمایی الگوهای گوناگون وجود دارد، مراحل توصیف، تحلیل و تفسیر داده‌ها اساس این روش را تشکیل می دهد (Anderson, 2007). بر این مبنا فرایند پژوهش در ادامه تشریح شده است:

۵-۱. توصیف داده‌ها

داده‌های گردآوری شده در این پژوهش شامل تدابیر و رهنمودهای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) از سال ۱۳۶۷ تا کنون در خصوص الزام‌های اجتماعی و فرهنگی انقلاب اسلامی است. نتیجه انجام این گام دستیابی به ۴۰۰ مضمون پایه بوده است که پس از اصلاح و ترکیب به ۱۴۰ مضمون تقلیل پیدا کرد. نتایج حاصل از این تحلیل در جدول شماره ۲ ارائه شده است.

جدول (۲): نمونه مضامین اساسی استخراج شده از رهنمودها و تدابیر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

تاریخ	بیانات	مضمون اساسی
۱۳۸۶/۱۱/۲۸	انقلاب یک جریان است، همه جا همین جور است؛ یک جریان است، یک حادثه نیست؛ لکن این جریان در بسیاری از جاها در وسط راه متوقف می‌شود. به تاریخ انقلاب‌های گوناگون، انقلاب‌های بزرگ نگاه کنید؛ وسط راه متوقف می‌شوند. یک عده ای به یک پیروزی می‌رسند، دل خوش می‌کنند، مردم را فراموش می‌کنند، مردم یواش‌یواش صحنه را رها می‌کنند؛ تمام می‌شود..... علاج دردهای این ملت و وسیله رسیدن به آرمان‌های این ملت، شعارهای انقلاب است؛ این‌ها باید حفظ شود.	بصیرت‌بخشی و آگاه‌سازی
۱۳۹۸/۲/۱۸	مسئله سبک زندگی، مسئله حکمرانی اسلامی، مسئله مبارزه با طاغوت، مسئله استقرار توحید به معنای واقعی کلمه در جامعه و مسئله عدالت که جزو اساسی‌ترین مسائل است؛ بریود بگویید این‌ها را، معرفت مردم را بالا ببرید، گفتمان‌های انقلابی در مردم به وجود بیاورید و البته وجود دارد، تقویت کنید.	گسترش معنویت
۱۳۹۴/۴/۶	دشمن را بشناسیم؛ دشمنان جهانی که خودشان را به وسیله انواع و اقسام اقلام آرایشی رسانه‌ای و تبلیغاتی بزرگ می‌کنند و در مقابل چشم قرار می‌دهند، بشناسیم؛ آمریکا را بشناسیم. ... پس احتیاج داریم دشمن را بشناسیم. آن کسانی که امروز سعی می‌کنند از این هیولا یک چهره موجهی معرفی کنند، این‌ها دارند خیانت می‌کنند؛ این‌ها دارند جنایت می‌کنند. این کسانی که این حقیقت روشن را کتمان می‌کنند، این دشمنی خباثت‌آلود را در زیر پرده‌های توجیه می‌پوشانند، این‌ها دارند خیانت می‌کنند به این ملت. کشور ما و ملت ما احتیاج دارد دشمن را بشناسد، عمق دشمنی را بفهمد.	دشمن شناسی
۱۳۸۵/۸/۱۷	مسئله عدالت و تعمیم آن به همه میدان‌های قضاوت‌های سیاسی و اجتماعی، جزو افکار و نوآوری‌های جمهوری اسلامی در عرصه سیاسی دنیای امروز است که غرب را به چالش می‌کشد.	عدالت

تاریخ	بیانات	مضمون اساسی
۱۳۹۸/۸/۲۸	ما برای نجات اقتصاد کشور، چشممان را، امیدمان را نبندیم به اینکه حالا کی بشود این تحریم برداشته بشود یا این شخص نباشد یا آن جمع نباشد یا این کشور چنین بکند، نه؛ این‌ها تأثیری ندارد، این تحریم هست. ... کار اساسی مصون‌سازی اقتصاد کشور از آسیب دیدن از تحریم است؛ کار اساسی این است. دور زدن تحریم یک تاکتیک است، مصون‌سازی کشور در مقابل تحریم، یک راهبرد است، باید این کار را کرد، باید کاری کرد که ما در مقابل تحریم آسیب‌پذیر نباشیم. الان این‌جور نیست، الان اقتصاد ما متکی به نفت است؛ حالا خوشبختانه با تحریم نفت، یک خرده کمتر شده، ترکیب تراز بازرگانی فرق کرده اما علی‌الاصول اقتصاد ما متکی به نفت است.	عدم اتکا به نفت
۱۳۸۲/۷/۲	اولین آیات قرآن، تجلیل از علم است: «اقرأ باسم ربك الذي خلق. خلق الإنسان من علق. اقرأ وربك الأكرم. الذي علم بالقلم» (۱). ابتدا تعلیم را مطرح کرد. دانش، وسیله نجات و رستگاری انسان است که به زمان و مکانی خاص بستگی ندارد و مربوط به همه دوره‌های زندگی بشر است.	اهمیت علم
۱۳۹۸/۱/۱	برای شکوفایی اقتصادی کشور، به‌کاری احتیاج داریم که هم مجاهدانه باشد، هم عالمانه باشد. با تنبلی، با بی‌حالی، کم‌انگیزی، مسئله اقتصاد کشور حل نخواهد شد. کار جهادی باید انجام بگیرد، مدیریت‌های جهادی باید بر مسائل اقتصادی کشور احاطه داشته باشند، تصمیم‌گیری کنند؛ کار جهادی. کار جهادی یعنی کاری که هم در آن تلاش هست، خستگی ناپذیری هست، هم اخلاص هست؛ [یعنی] ...؛ اقتصاد کشور قطعاً شکوفایی پیدا خواهد کرد.	خستگی ناپذیری

۵-۲. تحلیل داده‌ها

در این مرحله باید داده‌ها سازماندهی، تنظیم و مقوله‌بندی شوند. در این مرحله مضامین پایه استخراج شده در گام نخست بر اساس تشابه و ارتباط معنایی و محتوایی که با هم داشته‌اند ترکیب و تلفیق شده‌اند و دستاورد این مرحله تشکیل مضامین سازمان‌دهنده (۷ مضمون) بوده است. نتایج حاصل از این گام از تحلیل در

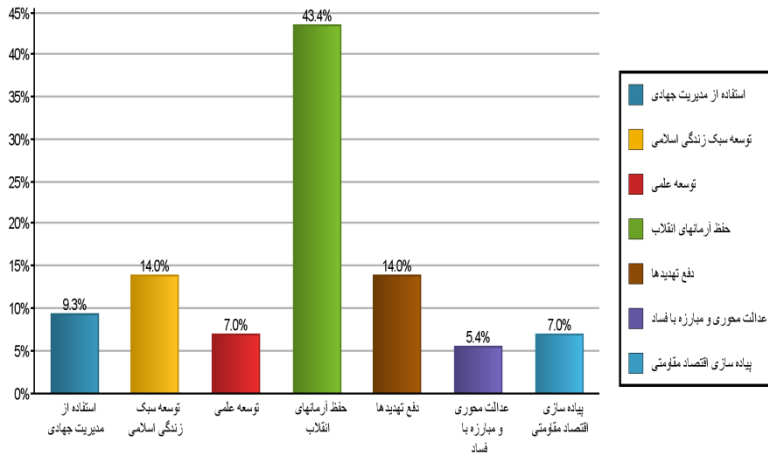
جدول ۳ ارائه شده است.

جدول (۳): الزام‌های فرهنگی - اجتماعی تمدن‌سازی انقلاب اسلامی

مضمون سازمان‌دهنده	مضامین اساسی
دفع تهدیدها	مرزبندی با دشمنان - رعایت مصلحت در روابط - مقابله با نفوذ دشمنان - خنثی کردن تبلیغات دشمنان - رعایت عزت بین‌المللی - دوری نیروهای مسلح از اقدام‌های حزبی و جناحی - تقویت و توسعه تبلیغات داخلی - تسلیم‌ناپذیری در مقابل دشمنان - تقویت بنیه دفاعی - یکپارچگی مردم و نیروهای مسلح
توسعه سبک زندگی اسلامی	اهتمام به کار جمعی - تفریح‌های سالم - رعایت پوشش اسلامی - ازدواج آسان و به موقع - استفاده از کالای داخلی، اهمیت قائل شده به خانواده - بهبود اخلاق - گسترش معنویت - امید و نگاه خوشبینانه به آینده - اسلامی کردن مدارس و دانشگاه‌ها
عدالت‌محوری و مبارزه با فساد	مبارزه با فساد سیاسی - مبارزه با فساد اخلاقی - مبارزه با فساد اقتصادی - پاکسازی ارگان‌ها و نهادها - رسیدگی سریع به پرونده جنایتکاران - پیاده‌سازی کامل عدالت
پایه‌سازی اقتصاد مقاومتی	مردمی کردن اقتصاد - مولد و دانش‌بنیان کردن اقتصاد - کاهش هزینه‌های زائد - اصلاح سیستم بودجه‌ریزی - درونزایی اقتصاد - کاهش وابستگی به نفت - خصوصی‌سازی - اصلاح ضعف‌های مدیریتی - اصلاح عیوب ساختاری - مصرف به اندازه - توزیع عدالت‌محور - تولید انبوه و با کیفیت - استقلال اقتصادی
توسعه علمی	ایجاد انقلاب علمی - نوسازی مادی و معنوی - توسعه علوم انسانی - جهاد علمی - رسیدن به قله‌های دانش - اهمیت قائل شدن به پژوهش - تکمیل و اصلاح ساختارها - اصلاح دانشگاه‌ها
استفاده از مدیریت جهادی	همت بلند - هدف‌گیری آرمان‌های انقلاب - همت، هوشیاری، ابتکار و سرعت عمل جوانان - مشارکت فعال مردمی - هوشیاری در انتخاب مدیران و مسئولان - خوداتکایی - روشنگری و بصیرت‌افزایی - درس گرفتن از تجارب - استفاده از ظرفیت‌های طبیعی و انسانی
حفظ آرمان‌های انقلاب	بصیرت بخشی و آگاه‌سازی - توسعه همه‌جانبه - پایبندی با مبانی و ارزش‌های اساسی انقلاب - حاکمیت ارزش‌های اسلامی - ایجاد اعتماد به نفس ملی - اتکاء به عزت ملی - حفظ ایران به‌عنوان ام‌القری جهان اسلام - حفظ وحدت و انسجام - مردم‌گرایی و اتکاء به مردم - پایبندی به استقلال و آزادی

جدول (۴): فراوانی الزام‌های فرهنگی اجتماعی

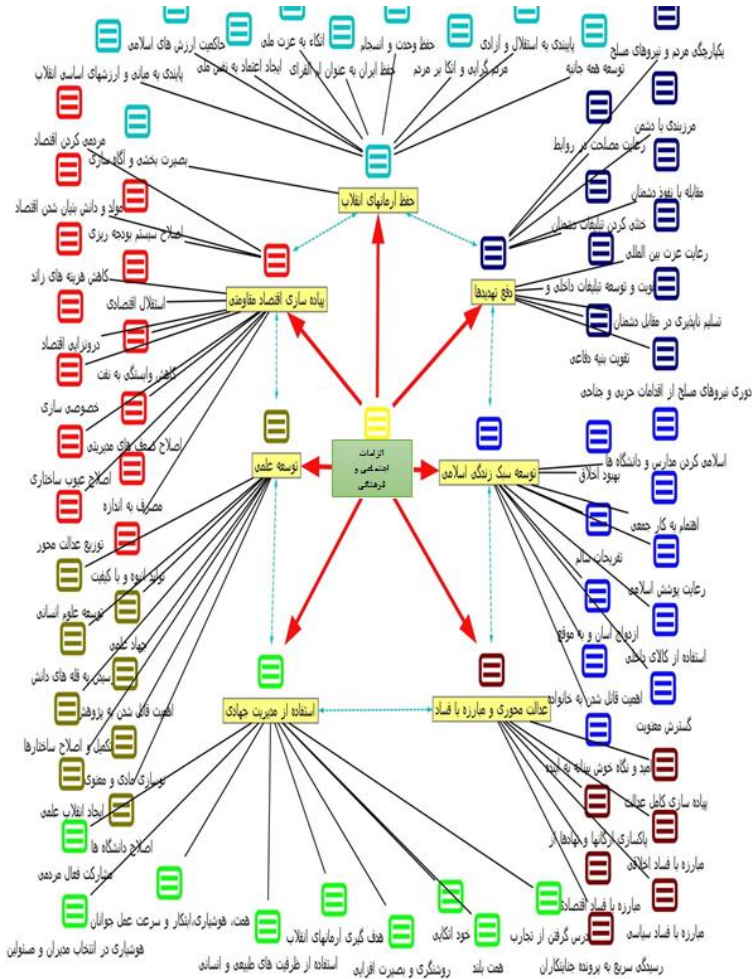
عناوین مقوله	درصد کدها	فراوانی کدها
استفاده از مدیریت جهادی	9.30	12
توسعه سبک زندگی اسلامی	13.95	18
توسعه علمی	6.98	9
حفظ آرمان‌های انقلاب	43.41	56
دفع تهدیدها	13.95	18
عدالت‌محوری و مبارزه با فساد	5.43	7
پیداه‌سازی اقتصاد مقاومتی	6.98	9
جمع کل	100.00	129

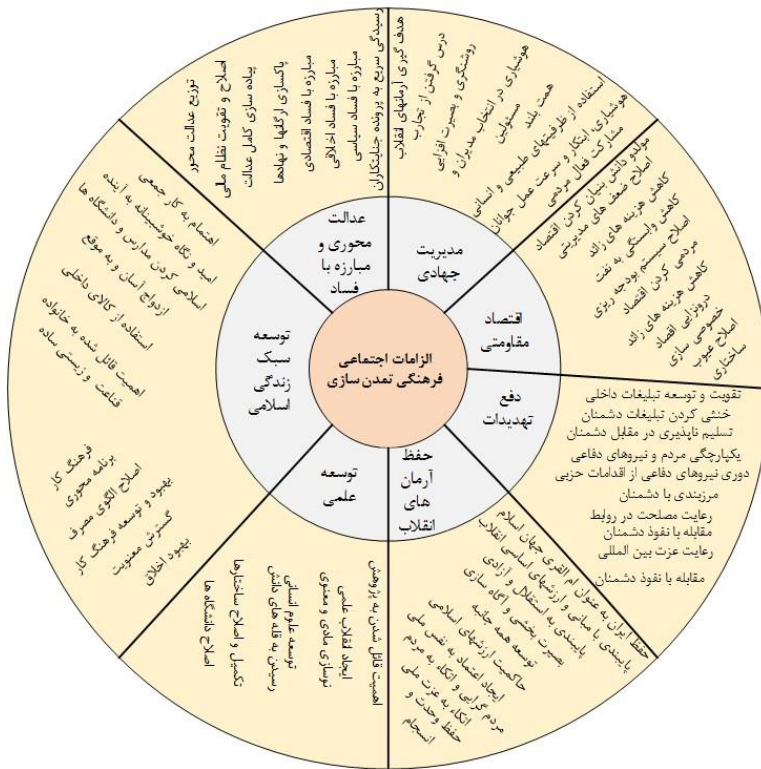
نمودار (۱): فراوانی مقوله‌های پژوهش

۳-۵. تفسیر داده‌ها

در این مرحله به تلفیق و یکپارچه‌سازی مقوله‌های سازمان‌دهنده استخراج شده در گام دوم پرداخته می‌شود و زمینه ارتباط بین آنها تشریح شود. در نتیجه این گام از الزام‌های اجتماعی فرهنگی تمدن‌سازی انقلاب اسلامی بوده است. نتایج حاصل از این مرحله از تحلیل در نمودار ۲ ارائه شده است.

نمودار (۲): خروجی نرم‌افزار مکس کیو دی الزام‌های اجتماعی - فرهنگی

نمودار (۳): الزامهای اجتماعی فرهنگی تمدن سازی انقلاب اسلامی

نتیجه گیری

یکی از ضرورت‌های انقلاب اسلامی، تکوین آن برای رسیدن به تمدن نوین اسلامی است. مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در این خصوص می‌فرمایند: «امروز هدف هر مسلمان باید ایجاد تمدن نوین اسلامی باشد؛ ما امروز این را می‌خواهیم. ملت‌های اسلامی ظرفیت‌های عظیمی دارند که اگر از این ظرفیت‌ها استفاده شود امت اسلامی به اوج عزت خواهد رسید؛ ما باید به این بیندیشیم، به این فکر کنیم؛ ایجاد تمدن عظیم اسلامی، هدف نهایی ما است» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از موکب‌داران عراقی، ۱۳۹۸/۰۶/۲۷).

در خصوص ویژگی‌های آن می‌فرمایند: «تمدن اسلامی می‌تواند نقطه رهایی از جهان بینی مادی و ظالمانه و اخلاق به لجن کشنده‌ای که ارکان تمدن امروزی غربند، باشد» (بیانات مقام معظم رهبری در اجلاس جهانی علما و بیداری اسلامی،

۱۳۹۲/۰۲/۰۹) و «انسان در آن فضا به لحاظ معنوی و مادی می‌تواند رشد کند و به غایات مطلوبی برسد که خدای متعال او را برای آن غایات خلق کرده است. زندگی خوب و عزتمندی داشته باشد، انسان عزیز، انسان دارای قدرت، دارای اراده، دارای ابتکار، دارای سازندگی جهان طبیعت؛ تمدن اسلامی به این معنا است و هدف و آرمان نظام جمهوری اسلامی این است» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۳/۳/۲۲)؛ همچنین می‌فرمایند: «تمدن اسلامی می‌تواند با شاخصه‌های ایمان و علم و اخلاق و مجاهدت مداوم، اندیشه پیشرفته و اخلاق والا را به امت اسلامی و به همه بشریت هدیه دهد» (بیانات مقام معظم رهبری در اجلاس بین‌المللی علما و بیداری اسلامی، ۱۳۹۲/۲/۹). معظم‌له تمدن اسلامی جدید را بر پایه چهار رکن: «دین، عقلانیت، علم و اخلاق» تعریف می‌کنند (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۰/۶/۲۶).

بر اساس فرمایشات رهبر انقلاب اسلامی اولویت الزام‌های اجتماعی فرهنگی تمدن‌سازی انقلاب اسلامی عبارت است از: الف) حفظ آرمان‌های انقلاب، ب) استفاده از مدیریت جهادی، ج) دفع تهدیدها، د) توسعه علمی، ه) عدالت‌محوری و مبارزه با فساد، ز) توسعه سبک زندگی اسلامی و ح) پیاده‌سازی اقتصاد مقاومتی مدنظر بوده که در مقاطعی در پیاده‌سازی و اجراء با فراز و فرودهای مواجه بوده است و در مقاطعی با به‌کارگیری آنها موفقیت‌های چشمگیری به‌عمل آمده و در مواقعی با غفلت و کوتاهی‌هایی و یا عدم به‌کارگیری صحیح آنها نقصان و مشکلاتی ایجاد شده است؛ به‌عنوان نمونه در اوایل انقلاب و جنگ تحمیلی، الزام‌ها مرتبط با سبک زندگی و مدیریت جهادی با استفاده و به‌کارگیری مناسب در پیشبرد اهداف انقلاب شگفتی‌آفریده است و در مواقعی نیز با غفلت و عدم پایبندی به الزام حفظ آرمان‌های انقلاب صدمه‌ها و لطمه‌هایی به کشور وارد شده است.

با بررسی تدابیر و رهنمودهای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مهم‌ترین عامل تمدن‌سازی انقلاب اسلامی حفظ آرمان‌ها و ارزش‌هایی است که باعث شکل‌گیری انقلاب گردید؛ چراکه بایستی در پی انتقال هوشمندانه انقلاب به نسل جدید و مسئولیت‌آفرینی برای جوانان و زمینه‌ساز تمدن نوین اسلامی گردد. رهبر انقلاب اسلامی می‌فرمایند: «اولین انقلابی که با مردم شروع کرد، با مردم ادامه داد، حرف خود را عوض نکرد، راه خود را تغییر نداد و اهداف خود را کم و زیاد نکرد، انقلاب اسلامی ایران است. این انقلاب به نام خدا و برای مردم و برای عدالت و استقلال و آزادی آغاز شد و این راه را همچنان ادامه داده است. هنوز شعارها همین‌هاست و به توفیق الهی این شعارها همچنان خواهد بود» (۱۳۸۳/۱۱/۱۹). در نتیجه، بصیرت‌بخشی و آگاه‌سازی

- توسعه همه‌جانبه - پابندی با مبانی و ارزش‌های اساسی انقلاب - حاکمیت ارزش‌های اسلامی - ایجاد اعتماد به نفس ملی - اتکاء به عزت ملی - حفظ ایران به‌عنوان ام‌القری جهان اسلام - حفظ وحدت و انسجام - مردم‌گرایی و اتکاء به مردم - پابندی به استقلال و آزادی بایستی مورد توجه قرار گیرد.

دومین الزام‌های اجتماعی - فرهنگی اثرگذار بر تمدن‌سازی نوین اسلامی، سبک زندگی است. اگر سبک زندگی افراد، مسیر درست و حقیقی خود را طی نکنند، نتیجه‌ای جز نابودی و هدر رفتن استعدادها را به‌دنبال نخواهد داشت؛ ولی اگر انتخاب سبک زندگی به‌درستی صورت پذیرد، می‌تواند زمینه‌ای برای رشد و تعالی تمدن اسلامی باشد. مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در این خصوص می‌فرمایند: «اگر پیشرفت همه‌جانبه را به معنای تمدن‌سازی نوین اسلامی بگیریم، این تمدن دارای دو بخش ابزاری و نیز حقیقی و اساسی خواهد بود که سبک زندگی بخش حقیقی آن را تشکیل می‌دهد» (۱۳۹۱/۷/۲۳)؛ در نتیجه بایستی اهتمام به کار جمعی - تفریحات سالم - رعایت پوشش اسلامی - ازدواج آسان و به موقع - استفاده از کالای داخلی - اهمیت قائل شده به خانواده - بهبود اخلاق - گسترش معنویت - امید و نگاه خوشبینانه به آینده - اسلامی کردن مدارس و دانشگاه‌ها مورد توجه قرار گیرد.

از الزام‌های اجتماعی - فرهنگی اثرگذار بر تمدن‌سازی نوین اسلامی، عدالت محوری و مبارزه با فساد می‌باشد. در این برهه حساس از انقلاب، رعایت عدالت و مبارزه جدی و قاطع با فساد از عوامل اساسی مؤثر بر استکمال انقلاب اسلامی می‌باشد که در فرمایشات مقام معظم رهبری در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی نیز به آن توجه ویژه‌ای شده است. «این‌ها مسائل بسیار مهم و اساسی است و باید در این دوره، ما به حدّ مطلوب به این اهداف نائل شویم. در عرصه اجتماعی، توسعه باید با مردم گره بخورد؛ مردم باید محور توسعه باشند، عدالت و مساوات حتماً یکی از شاخص‌های اصلی است» (خامنه‌ای، ۱۳۶۸).

در سایه گسترش عدالت، آحاد جامعه از حقوق خویش برخوردارند و امور جامعه سامان می‌یابد. بر پایه آیه ۲۵ سوره حدید (لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ) در قلمرو حیات اجتماعی «عدالت اجتماعی» به‌عنوان هدف معین شده است. قرآن کریم، همه اصول و هدف‌های اسلامی، از آرمان‌های فردی تا هدف‌های اجتماعی را بر محور عدل استوار می‌داند. از طرف دیگر فساد یکی از مهم‌ترین آفت‌های هر جامعه‌ای است چراکه فساد اقتصادی، مالی و

اداری زمینه‌های زوال توسعه اقتصادی، توسعه انسانی و تضعیف سرمایه‌های اجتماعی را به همراه خواهد داشت. در نتیجه بایستی مبارزه با فساد سیاسی - مبارزه با فساد اخلاقی - مبارزه با فساد اقتصادی - پاکسازی ارگان‌ها و نهادها - رسیدگی سریع به پرونده جنایتکاران - پیاده‌سازی کامل عدالت مورد توجه قرار گیرد.

با توجه به اوضاع و احوال دنیا و فشارهای موجود علیه جمهوری اسلامی ایران، یکی از عوامل مهم و مؤثر در پیاده‌سازی اقتصاد مقاومتی و کاهش وابستگی به کشورهای بیگانه می‌باشد. در بیانیه گام دوم انقلاب تأکید زیادی بر اقتصاد شده است. «اقتصاد یک نقطه کلیدی تعیین کننده است. اقتصاد قوی، نقطه قوت و عامل مهم سلطه‌ناپذیری و نفوذناپذیری کشور است» (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷). جهت پیاده‌سازی آن اقدام‌هایی مانند: مردمی کردن اقتصاد - مولد و دانش‌بنیان کردن اقتصاد - کاهش هزینه‌های زائد - اصلاح سیستم بودجه‌ریزی - درونزایی اقتصاد - کاهش وابستگی به نفت - خصوصی‌سازی - اصلاح ضعف‌های مدیریتی - اصلاح عیوب ساختاری - مصرف به اندازه - توزیع عدالت‌محور - تولید انبوه و با کیفیت - استقلال اقتصادی انجام گیرد.

رشد و شکوفایی تمدن‌ها به جز توسعه علمی امکان‌پذیر نیست و ریشه‌های تمدن اسلامی را نمی‌توان بدون نظام علمی که برخاسته از آموزه‌های اسلامی است شناخت و تحلیل کرد. بر طبق فرمایش گهربار حضرت علی (علیه‌السلام) «العلم سلطان» علم و دانش باعث پیروزی و موفقیت هر فرد و جامعه می‌باشد. تأکید قرآن کریم بر موضوع‌هایی مانند: علم، عالم، جستجوی علمی، تعقل و تفکر، نشان‌دهنده اهمیتی است که این کتاب الهی برای مبانی تولید علم قائل است. فلاسفه و حکما، ادراکات عقلی را علم و علم حقیقی را عبارت از آگاهی به حقایق اشیاء دانسته و تنها راه و منشأ مدرکات و علوم مفید را عقل تعریف کرده‌اند و معتقدند ادراک مطلق یا حصول اشیاء در نزد عقل، «علم» است که در قرآن مجید به‌عنوان نور و روشنایی معرفی شده است: «قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ؟ بگو آیا نابینا و بینا یکسانند؟ یا تاریکی‌ها و روشنایی برابرند» (رعد/ آیه ۱۶) و «وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ وَلَا الظِّلُّ وَلَا الْحُرُورُ؛ و نابینا و بینا یکسان نیستند و نه تیرگی‌ها و روشنایی و نه سایه و گرمای آفتاب» (فاطر/ آیات ۱۹-۲۱). در این آیات، انسانی که علم ندارد به کور، تاریکی و انسان صاحب علم به بینا و روشنایی تشبیه شده است و در جایی دیگر، علم به‌عنوان

خیر زیاد، معرفی شده است: «يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا! [خدا] به هر کس که بخواهد حکمت می‌بخشد و به هر کس حکمت داده شود، به یقین خیری فراوان داده شده است». رهبر انقلاب اسلامی به کرات بر این مهم تأکید نموده‌اند: «ما راهی که به‌سوی مرزهای پیشرفته دانش در همه زمینه‌ها داریم مسلم بدانید که جز با روحیه استقلال، روحیه توکل... طی نخواهد شد» (۱۳۸۳/۴/۱). «علم باید در روند تعالی و خود، با روح‌های قوی، استوار و کارآمدی که جرأت پیشبرد علم را داشته باشد همراه شود» (۱۳۷۹/۱۲/۹). «هیچ ملتی بدون مجاهدت، بدون تلاش، بدون ابتکار، بدون نوآوری، بدون فتح مراحل گوناگون پیشرفت، به‌جایی نمی‌رسد» (۱۳۸۴/۴/۷). در نتیجه بایستی به ایجاد انقلاب علمی - نوسازی مادی و معنوی - توسعه علوم انسانی، جهاد علمی - رسیدن به قله‌های دانش - اهمیت قائل شدن به پژوهش - تکمیل و اصلاح ساختارها - اصلاح دانشگاه‌ها توجه نمود.

مدیریت جهادی به‌عنوان الگوی مدیریتی برآمده از بطن انقلاب اسلامی که مبتنی بر ارزش‌ها و آرمان‌های ایرانی - اسلامی از یک‌سو و از سوی دیگر در پیوند با علم و دانش روز می‌باشد همواره مدنظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بوده است و از اهمیت و جایگاه ویژه‌ای نزد ایشان برخوردار است و بارها در سخنان و فرمایشات خود به مسئله مدیریت جهادی و در پیش گرفتن این الگوی مدیریتی از سوی مسئولان نظام تأکید کرده‌اند. «با حرکت عادی نمی‌شود پیش رفت... یک همت جهادی لازم است. تحرک جهادی و مدیریت جهادی برای این کارها لازم است. باید حرکتی که می‌شود، هم علمی‌باشد، هم پرقدرت باشد، هم با برنامه باشد و هم مجاهدانه باشد» (بیانات مقام معظم رهبری، ۹۲/۱۲/۲۰). مدیریت بر مبنای الگوهای غربی یا سنتی نمی‌تواند ضامن موفقیت و تکامل انقلاب اسلامی و رسیدن به تمدن نوین اسلامی باشد، از این رو یکی دیگر از عوامل مؤثر در تمدن‌سازی، استفاده از مدیریت جهادی است. مدیریت جهادی هنر توانستن ارائه طرح و ایده جدیدی است که بایستی همت بلند - هدف‌گیری آرمان‌های انقلاب - همت، هوشیاری، ابتکار و سرعت عمل جوانان - مشارکت فعال مردمی - هوشیاری در انتخاب مدیران و مسئولین - خودتکایی - روشنگری و بصیرت‌افزایی - درس گرفتن از تجارب - استفاده از ظرفیت‌های طبیعی و انسانی مورد توجه قرار گیرد.

پیشنهادها

الف) اهداف و آرمان‌های مقدس انقلاب اسلامی در سطح ملی و بین‌المللی با تولید آثار علمی، فرهنگی و هنری بازنشر و به گفتمان غالب ملت‌های ستم‌دیده تبدیل شده و یک مطالبه بین‌المللی شود.

ب) تجارب موفق و ناموفق جمهوری اسلامی ایران در سیر تکوین انقلاب اسلامی از طریق برگزاری همایش‌های بین‌المللی و تولید و انتشار آثار علمی در اختیار بشریت، علاقه‌مندان و جامعه علمی قرار داده شود.

پ) مستندسازی تجارب فعالان حوزه انقلاب اسلامی، بالاخص کسانی که هنوز در قید حیات هستند و مسئولیت دارند انجام و در اختیار جامعه علمی قرار گیرد.

ت) به‌منظور انتقال تجارب به نسل‌های آینده و زنده نگه‌داشتن اهداف و آرمان‌های انقلاب اسلامی و ترغیب جوانان و آینده‌سازان، درسی تحت عنوان انقلاب اسلامی در متون درسی دانش‌آموزان پیش‌بینی و لحاظ گردد.

ث) به‌منظور تسهیل در استكمال انقلاب اسلامی، بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی به‌عنوان یک سند بالادستی تبیین و راهبردهای تحقق آن تدوین و عملیاتی شود. ج) حرکت عادی و معمولی کمکی به تمدن‌سازی نمی‌نماید؛ لذا بایستی با استفاده و پیاده‌سازی مدیریت جهادی یک حرکت جهشی و رو به جلو به‌منظور تحقق اهداف انقلاب اسلامی ایجاد گردد.

چ) یکی دیگر از الزام‌های تمدن‌سازی، بصیرت و هوشیاری جامعه می‌باشد؛ لذا بایستی سازمان‌های متولی تربیت و آموزش و فرهنگی مثل حوزه‌های علمیه، دانشگاه‌ها، آموزش و پرورش و صدا و سیما، وظیفه خود را به‌منظور گسترش بصیرت در جامعه به‌نحو مطلوب انجام دهند.

ح) یکی دیگر از عوامل تمدن‌سازی، توسعه علمی است؛ لذا پیشنهاد می‌شود رشد و توسعه علمی با سرعت بیشتری پیگیری گردد و از سرعت رشد علمی کشور کاسته نشود.

خ) یکی دیگر از الزام‌های تمدن‌سازی، عدالت‌محوری و مبارزه با فساد می‌باشد که با توجه به شرایط موجود کشور نیاز است که در این خصوص جدیت و قاطعیت بیشتری به‌کار برده شود و ساختار نهادهای نظارتی و قوه قضائیه از نظر روش‌ها، فرایندها، منابع انسانی و... تقویت شوند.

د) یکی دیگر از مسائلی که مانع تحقق انقلاب اسلامی در حوزه‌های اقتصادی شده،

تحریم‌های ظالمانه غرب و آمریکا می‌باشد، از این‌رو پیشنهاد می‌گردد که با پیاده‌سازی اقتصاد مقاومتی، وابستگی اقتصاد به بیرون از کشور کاهش و زمینه‌های اقتصادی استکمال انقلاب اسلامی فراهم گردد.

ز) یکی دیگر از عواملی که نقش کلیدی و حیاتی در استکمال انقلاب اسلامی برای تمدن‌سازی دارد، پیاده‌سازی سبک زندگی اسلامی است؛ لذا پیشنهاد می‌گردد سازمان‌های متولی تربیت و آموزش و فرهنگی مثل حوزه‌های علمیه، دانشگاه‌ها، آموزش و پرورش و صدا و سیما، وظیفه خود را در زمینه سبک زندگی اسلامی و نهادینه‌سازی آن در سطح جامعه به‌نحو مطلوب انجام دهند.

پیشنهادهایی برای پژوهش‌های بعدی عبارت است از: الف) یک مطالعه تطبیقی بین انقلاب اسلامی با سایر انقلاب‌ها تعریف و انجام شود. ب) با تعریف موضوع‌های جزئی، آسیب‌های انقلاب اسلامی احصاء گردد. ج) تجارب موفق انقلاب اسلامی در زمینه‌های مختلف به‌عنوان یک تحقیق مستقل پیشنهاد می‌شود. د) در یک مطالعه، ظرفیت‌های موجود در کشور برای تمدن‌سازی شناسایی گردد.

فهرست منابع

قرآن کریم.

- ابراهیمی کوشالی، حسین و حیدری، مهدی (۱۴۰۰). کارکردهای ممتاز دانشگاه در فرایند شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی بر اساس منظومه فکری آیت‌الله العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی). *اندیشه مدیریت راهبردی*، سال پانزدهم، (۱)، ۲۸-۱.
- ابن خلدون، عبدالرحمن بن محمد (۱۹۹۶)، مقدمه. بیروت: دارالمکتبه بشریه، حسین (۱۳۹۵). *جامعه‌شناسی سیاسی*. تهران: نشر نی.
- بهمنی، محمدرضا (۱۳۹۳). تمدن نوین اسلامی در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای. *فصلنامه فلسفه و الهیات*، سال نوزدهم، (۲)، ۷۷-۵۲.
- پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به آدرس: <https://farsi.khamenei.ir>
- پرورش، محسن (۱۳۹۸). بررسی ظرفیت‌های تمدن‌سازی در جهان اسلام با تکیه بر پیاده‌روی اربعین. *نشریه علمی تمدن/اسلام و دین پژوهش*، (۲)، ۴۷-۳۰.
- جان‌احمدی، فاطمه (۱۴۰۰). *تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی*. تهران: دفتر نشر معارف.

- جاویدی، رقیه (۱۴۰۱). الگو و نظریه کارآمدی دولت اسلامی با رویکرد تمدنی و تطبیق بر دلالت‌های عملی آن از دیدگاه امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) و مقام معظم رهبری. *فصلنامه علمی مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی*، (۱)، ۵۳-۹۶.
- خواجeh سروی، غلامرضا؛ فتحی، محمدجواد و اسفندیار، محمد (۱۳۹۳). مؤلفه‌های اصلی تمدن‌سازی انقلاب اسلامی. *پژوهش‌های انقلاب اسلامی*، سال سوم، (۱۱)، ۳۴-۱.
- داودی کهکی، ریحانه؛ ذهبی، سیدعباس و عباسی، بابک (۱۴۰۱). راهبردهای ساخت تمدن سعادت‌تمندانه بر مبنای آراء فارابی. *فصلنامه علمی راهبردهای اجتماعی فرهنگی*، در حال انتشار.
- درودی، مجتبی و دیگران (۱۳۹۹). تحلیل و بررسی پیشران‌های آنتی‌تزی انقلاب اسلامی در حوزه‌های علمیه. *فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی*، (۶۰)، ۱۱۳-۱۳۶.
- دورانت، ویلیام جیمز (۱۳۹۵). *درآمدی بر تاریخ تمدن*. تهران: بهنود.
- ذوعلم، علی و پیرچراغ، محمدرضا (۱۳۹۹). بازآفرینی تمدن اسلامی در پرتو پایه‌های چهارگانه ایمان. *تمدن نوین اسلامی در آینه تقریب*، (۲)، ۱-۳۲.
- رجایی، زهرا (۱۳۹۶). نسبت امنیت فرهنگی و تمدن اسلامی در جمهوری اسلامی ایران. *فصلنامه سیاست*، سال چهارم، (۱۵)، ۵۷-۸۷.
- روح‌الامینی، محمود (۱۳۷۹). *زمینه فرهنگ‌شناسی*. تهران: عطار.
- صالح اصفهانی، اصغر؛ نظامی‌پور، قدیر؛ کاظمی قمی، حسن و فرجی، ایرج (۱۳۹۹). الگوی جهبه مقاومت از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی). *فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک*، سال هجدهم، (۸۲)، ۸۱-۹۹.
- صدری‌فر، نبی‌اله و مولوی، محمد (۱۴۰۰). *مقدمات و الزامات ایجاد تمدن نوین اسلامی*. *فصلنامه مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی*، سال نهم، (۲)، ۴۷-۶۷.
- ضرغامی‌فر، مژگان و آذر، عادل (۱۳۹۲). *تحلیلی بر شیوه نگاشت‌شناختی در ساختار بندی داده‌های کیفی مطالعات سازمانی*. *فصلنامه مطالعات رفتار سازمانی*، سال سوم، بهار و تابستان، (۱ و ۲)، ۱۵۹-۱۸۵.
- عزتی، امیرحسین؛ چهاردولی، عباس و ترابی، محسن (۱۳۹۹). مؤلفه‌های تمدن نوین اسلامی و الزامات شکل‌گیری و ثمرات آن مبتنی بر بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی). *فصلنامه مدیریت اسلامی*، سال بیست و هشتم، (۱)، ۷۵-۹۶.
- فرمهبینی، محسن (۱۳۹۵). *الزامات تحقق تمدن نوین اسلامی*. *فصلنامه مطالعات ملی*، (۱۷)، ۷۸-۱۱۱.

فولادی، محمد و حسینی، فاطمه‌السادات (۱۳۹۸). تحلیلی بر ابعاد و مؤلفه‌های تمدن نوین اسلامی، از منظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی). فصلنامه معرفت فرهنگی/اجتماعی، سال یازدهم، شماره اول، ۴۷-۷۰.

قاسمی، بهزاد (۱۳۹۷). ژئوپلیتیک محور مقاومت و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران بر اساس گفتمان انقلاب اسلامی. فصلنامه آفاق/امنیت، سال یازدهم، (۳۸)، ۴۵-۶۸.

کرسول، جان دبلیو (۱۳۹۱). طرح پژوهشی رویکردهای کیفی، کمی و ترکیبی. ترجمه علیرضا کیامنش و مریم دانای طوس، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی دانشگاه علامه طباطبایی.

محمودی رجا، سیدزکریا؛ باقری دولت‌آبادی، علی و راوش، بهنام (۱۳۹۷). بررسی محور مقاومت و آینده نظام سلطه با استفاده از نظریه نظام جهانی. فصلنامه مطالعات بیداری، سال هفتم، (۴۰)، ۷-۲۹.

مختاری، محمدحسین (۱۳۹۹). ارزیابی میدانی اهمیت شاخص‌های تحقق الگوی تمدن نوین اسلامی مبتنی بر اندیشه‌های امام خمینی در میان جامعه دانشگاهی. فصلنامه سیاست متعالیه، (۳۱)، ۲۸۱-۳۰۲.

مصطفوی، حسن (۱۳۹۹). *التحقیق فی کتاب القرآن کریم*. تهران: وزارت ارشاد. نجات‌بخش اصفهانی، علی و قریشیان، سیدعلی (۱۴۰۰). اثرگذاری تمدن اسلامی بر استفاده از تکنولوژی و فناوری در عصر اطلاعات. نشریه علمی علم و تمدن در اسلام، سال سوم، (۱۰)، ۹۸-۱۱۹.

نعیم‌آبادی، حسن و پالیزپیشه، محسن (۱۳۹۸). جایگاه دیپلماسی عمومی در تحقق تمدن نوین اسلامی از منظر آیت‌الله خامنه‌ای. نشر علمی تمدن/اسلامی و دین‌پژوهی، سال اول، (۳)، ۳۲-۵۲.

همتی، عصمت (۱۴۰۰). تبیین دعا و مبانی نظری آن در نظام تربیتی اسلام با تکیه بر صحیفه سجاده‌یه. نشریه آموزه‌های تربیتی در قرآن و حدیث، سال هفتم، (۲)، ۱۲۷-۱۴۳.

- Anderson, R. (2007), *Thematic Content Analysis (TCA): Descriptive Presentation of Qualitative Data*, Institute of Transpersonal Psychology, Retrived from: <http://www.wellknowingconsulting.org/publications/pdfs/ThematicContentAnalysis.pdf>
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101.
- Mohammadi, Manouchehr (2009). Dealing with Civilizations or Dealing with the Dominance System (New Paradigm in International Relations). *Quarterly Journal of Islamic Revolution Studies*, 5(11). (In Persian)
- Anwari, Hassan (2011). *Great culture of speech*. Tehran: Sokhan Publications.
- Bahmani, Mohammad Reza (2014). The new Islamic civilization in the thought of Ayatollah Khamenei the Quarterly Journal of Philosophy and Theology, 19(2).
- John Ahmadi, Fatima (2009). *History of Islamic Culture and Civilization*. Tehran: Maaref Publishing Office.
- Jahanbin, Farzad & Moeinipour, Massoud (2015). ISLAMIC REVOLUTION STUDIES. *A Quarterly Scientific Research Journal*, (11), Winter 2015, No 391.
- Javadi Amoli, Abdullah (1999). *Velayat-e-Faqih, Velayat Faqih and Justice*. Qom: Nashr Isra.
- Droudi M.; Abravesh R. & Motamed E. (2020). An Analysis and study of the Drivers of the Antitheses of the Islamic Journal of Islamic Revolution Studies, 60 consecutive 113-136.
- Dehkhoda, AliAkbar (1994). *Dehkhoda Dictionary*. Volume 4, Tehran, University of Tehran.
- Durant, William James (2012). *An Introduction to the History of Civilization*. Tehran: Behnoud Publications.
- Ruholami, Mahmoud (2000). *Cultural Studies*. Volume 5, Tehran, Attar.
- Zamani, Mostafa (2011). Principles of Engineering of the New Iranian Islamic Civilization. *Quarterly Journal of International Cultural Relations Studies*. First Year, Pre-Issue 3.
- shahgholian, Reza & Nazemi, Mahdi (2020). A Model for Achieving the Indicators of Culture in the Context of the Islamic Revolution. *Journal of Islamic Revolution Research*, 8(33), 184-203.
- Shafiee, Nozar & Moradi, Ahmad (2009). The Impact of the Thirty-three Days War on Iran's Regional Status. *International Political Research Quarterly of Shahreza Azad University*, Volume One, 64-41.
- Saleh Esfehani, A.; Nezamipour, Gh.; Kazemi Qomi, H. & Farji, I. (2020). The Resistance Front Pattern From Imam Khamenei's Pont of View. *Quarterly Journal of Strategic Defense Studies*, Year 18, (82), 81-99.
- Ezzati, Amir Hassan; Chahardooli, Abbas & Torabi, Mohsen (2020). The Components of Modern Islamic Civilization, Requirements for Its Establishment, and Its Benefits in View of of the Supreme Leader.

- Islamic Management*, 28(1), 75-96.
- Ghasemi, Behzad (2018). Geopolitics of Resistance Axis and National Security of the Islamic Republic of Iran on the Basis of the Islamic Revolution Discourse. *Security Horizons*, 11(38) - Serial Number 38 Autumn 2020, 5-34.
- Gharayipour, Reza & Beik Mohammadlou, Hassan (2007). Strategic Leadership Process. *Tadbir Monthly*, Eighteenth Year, (185).
- Mohammadi, Manouchehr (2005). The Global Reflection of the Islamic Revolution. *Journal of Revolutionary Studies*, (2), 84-51.
- Zakaria Mahmoodi Raja, Sayed; Bagheri Dolat-Abadi, Ali & Ravesh, Behnam (2019). The Axis of Resistance and the Future of Domination System Using the World-Systems Theory. *Quarterly Journal of Awakening Studies*, 7(14), 7-28.
- Mokhtari, MohammadHussein (2021). A Field Assessment of the Significant Criteria in the Substantiation of the Model of New Islamic Civilization in the Academic Society Based on the Ideas of Imam Khomeini. *Transcendental Politics Quarterly*, 8(31) - Serial Number 31, February 2021, 281-302.
- Mustodard, Lutrop (1320). *Today with Muslims or the New World of Islam. Seyyed Ahmad Mahzab*, (1), Tehran: Book
- Mazloomi, Nader & Motevalli, Ali (2012). A Model To Implement Of Strategic Plans. *Management studies*, 21(67) - Serial Number 67, Spring 2012, 19-45.
- Naeem Abadi, Hassan & Paliz Pisheh, Mohsen (2019). The position of public diplomacy in the realization of the new Islamic civilization from the perspective of Ayatollah Khamenei. *Scientific journal of Islamic civilization in islam*, first year, third issue

References

- Ali Nejatbakhsh Esfahani, Seyed Ali Qurayshian, (2022). The Effect of Islamic Civilization in the Use of Technology in the Information Era, , 3(10), 98-119. magiran.com/p2397804 . (In Persian)
- Anuri, Hassan, (2010). the great word of speech. Tehran: Sokhon Publications. (In Persian)
- Bahmani, M. R. (2014). The Nature of Civilization and the Process of Civilization-Making in the Islamic Republic of Iran (Ayatollah Khamenei's View). *Naqd Va Nazar*, 19(74), 198-237. (In Persian)
- davoodikahaki, R., zahabi, S., & abbasi, B. (2023). Strategies for building a prosperous civilization based on Farabi's views. *Socio-Cultural Strategy*, 12(2), 745-770. doi: 10.22034/scs.2023.164115. (In Persian)
- Droudi M, Abravesh R, Motamed E. An Analysis and study of the Drivers of the Antitheses of the Islamic Revolution in Seminaries, *Hawziha-yi Ilmiyyah.. Scientific Quarterly Journal of Islamic Revolution Studies* 2020; 17(60) :113-136. (In Persian)
- Durant, William James, (2015). An introduction to the history of

- civilization, Tehran, Behnoud. (In Persion)
- Ebrahimi Kooshali, H., & Heydari, M. (2021). Distinguished Functions of the University in the Formation of a New Islamic Civilization Based on Ayatollah Khamenei' Intellectual System. *Strategic Management Thought*, 15(1), 1-28. (In Persion)
- Ezzati, A. H., Chahardooli, A., & Torabi, M. (2020). The Components of Modern Islamic Civilization, Requirements for Its Establishment, and Its Benefits in View of of the Supreme Leader. *Scientific Journal of Islamic Management*, 28(1), 75-96. . (In Persion)
- Farmahini Farahani, M. (2016). The requirements of realization The New Islamic Civilization. *National Studies Journal*, 17(67), 83-101. (In Persion)
- ghasemi, B. (2018). Geopolitics of Resistance Axis and National Security of the Islamic Republic of Iran on the Basis of the Islamic Revolution Discourse. *Scientific Journal of Security Horizons*, 11(38), 5-34. (In Persion)
- Hemmati, E. (2022). Explanation of Prayer and theoretical foundations in Islamic educational system based on "Sahifah Sajjadiyyah". *Educational Doctrines in Quran and Hadith*, 7(2), 127-143. doi: 10.22034/ued.2022.541220.2139
- Jan Ahmadi, Fatemeh (2008). *History of Islamic Culture and Civilization*, Tehran, Maarif Publishing House. (In Persion)
- javidi, R. (2022). The model and theory of efficiency of the Islamic State with the civilized approach and application to its practical implications from the perspective of Imam Khomeini and Ayatollah Khamenei. *Scientific Journal of New Islamic Civilization Fundamental Studies*, 5(1), 53-96. doi: 10.22070/nic.2022.15510.1150. (In Persion)
- khajehsarvi, G., fathi, M. J., & Esfandiari, A. (2014). New Approach to the factors influencing of civilization making of Iranian Islamic Revolution (With an emphasis on thought of the Supreme Leader). *Islamic Revolution Research*, 3(4), 1-34. (In Persion)
- Mahmoodi Raja, S. Z., Bagheri Dolat-Abadi, A., & Ravesh, B. (2019). The Axis of Resistance and the Future of Domination System Using the World-Systems Theory. *Journal of Islamic Awakening Studies*, 7(14), 7-28. . (In Persion)
- Mohammad Fooladi, Fatemehsadat Hosseini (2021). The Dimensions and Indicators of the New Islamic-Iranian Civilization from the Perspective of the Supreme Leader, *Marifat*, 30(1), 59. magiran.com/p2273577 . (In Persion)
- Mokhtari, M. H. (2021). A Field Assessment of the Significant Criteria in the Substantiation of the Model of New Islamic Civilization in the Academic Society Based on the Ideas of Imam Khomeini. *Transcendent Policy*, 8(31), 281-302. doi: 10.22034/sm.2021.127897.1537. (In Persion)
- Mustafavi, Hassan (2019). *Research in the Holy Quran*, vol. 11, Tehran, Ministry of Guidance. (In Persion)

- Naeem Abadi, Hassan and Paliz Pisheh, Mohsen, (2018), the place of public diplomacy in the realization of modern Islamic civilization from the perspective of Ayatollah Khamenei, Islamic Civilization and Religious Studies Scientific Publication, 1st year, 3rd issue, 32-44. (In Persian)
- Parvesh, Mohsen, (2018), investigating the capacities of civilization in the Islamic world by relying on the Arbæen pilgrimage. (2020). . Scientific Journal Science and Civilization in Islam, 1(2), 30-47. (In Persian)
- Rajai ,Zahra (2017). The ratio of cultural security and Islamic civilization in the Islamic Republic of Iran, Policy Quarterly, (15), 57-87
- Rooh Al Amini, Mahmoud, (2000), Field of Cultural Studies, Volume 5, Tehran, Attar. (In Persian)
- sadrifar, N., & Molavi, M. (2021). Preliminaries and Requirements for the Creation of a New Islamic Civilization. Iranian Pattern of Progress, 9(2). (In Persian)
- Saleh Esfehani, A., Nezami puor, G., Kazemi Qomi, H., & Farji, I. (2020). The Resistance Front Pattern From Imam Khamenei's Pont of View. Strategic Defense Studies, 18(82), 81-98. . (In Persian)
- shahgholian, R., & nazemi,. (2020). A Model for Achieving the Indicators of Culture in the Context of the Islamic Revolution. Islamic Revolution Research, 9(2), 184-203. (In Persian)
- Zoulam, Ali, Pircheragh, Mohammad Reza, (2019), Re-creation of Islamic civilization in the light of the four foundations of faith, Modern Islamic civilization in the mirror of approximation, 1(2), 32-5. (In Persian)

